

ภาคผนวก ค

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติโบราณสถาน

โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔

แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน

โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕

กฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มีความเป็นมาอันยาวนาน และได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แก้ไข หลายครั้งการแก้ไขครั้งสุดท้ายเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ กฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฉบับที่มีผลใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน คือ "พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔" ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕" ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

ก. โบราณสถาน

๑. ความหมายของคำว่า "โบราณสถาน"

คำว่า "โบราณสถาน" นั้น ตามพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ พ.ศ.๒๕๐๔ แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ให้ความหมายไว้ในมาตรา ๔ ว่า "อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือ โดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลป ประวัติศาสตร์หรือ โบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย "

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น การที่จะถือว่าสิ่งใดเป็นโบราณสถานจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

(๑) ต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์

ความหมายคำว่า "อสังหาริมทรัพย์" ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๐ ว่า "อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ ที่ดินกับทรัพย์อันติดกับที่ดินนั้น หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น อนึ่งคำว่าอสังหาริมทรัพย์ ท่านหมายรวมถึงสิทธิทั้งหลาย อันเกี่ยวกับกรรมสิทธิในที่ดินด้วย " ดังนั้น จึงพออธิบายความหมายของคำว่า "อสังหาริมทรัพย์" ว่าได้แก่ ทรัพย์ ดังต่อไปนี้

- **ที่ดิน** ทั้งที่เป็นที่ดินที่เจ้าของมีกรรมสิทธิ์ เช่น ที่ดินมีโฉนด โฉนดแผนที่ โฉนด ตราจอง และยังรวมถึงที่ดินที่มีผู้มิสิทธิครอบครอง เช่น ที่ดินที่มี ส.ค.๑ น.ศ.๓ น.ศ.๓ ก. เป็นต้น

- **ทรัพย์อันติดกับที่ดิน** ได้แก่

- ทรัพย์ที่เกิดหรือติดกับที่ดินโดยธรรมชาติ เช่น ไม้ยืนต้น

- ทรัพย์ที่ติดกับที่ดินโดยมีผู้นำมาติด เช่น ตึก อนุสาวรีย์ เจดีย์ เป็นต้น

- ทรัพย์ซึ่งประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดิน เช่น แม่น้ำลำคลอง เป็นต้น

- สิทธิอันเกี่ยวกับกรรมสิทธิในที่ดิน ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

- สิทธิเกี่ยวกับกรรมสิทธิในที่ดินโดยตรง เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิใช้สอย และได้มาซึ่งดอกผล สิทธิที่จะจำหน่าย หรือโอนสิทธิที่จะติดตามทางคืนจากผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ เป็นต้น

- สิทธิเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยอ้อมเป็นสิทธิซึ่งไม่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินโดยตรง แต่เป็นสิทธิที่เกี่ยวข้องกับ อสังหาริมทรัพย์ อย่างอื่นซึ่งติดอยู่กับที่ดินอีกทอดหนึ่ง

(๒) โดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของ อสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

องค์ประกอบใน (๒) นี้ จะต้องพิจารณาถึงหลักการสำคัญอย่างหนึ่งอย่างใดใน ๓ ประการ คือ

(๒.๑) อายุของอสังหาริมทรัพย์

(๒.๒) ลักษณะการก่อสร้างของอสังหาริมทรัพย์

(๒.๓) หลักฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของอสังหาริมทรัพย์

ทั้งนี้ จะต้องเป็นประโยชน์ต่อศาสตร์แขนงหนึ่งแขนงใดใน ๓ แขนงนี้ คือ ศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

๒. ประเภทของโบราณสถาน

วิธีการแบ่งแยกประเภทของโบราณสถานอาจแยกได้ ๒ วิธี

(๑) แบ่งแยกโดยพิจารณาจากหลักกรรมสิทธิ์คือ แบ่งเป็น

(๑.๑) โบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย

(๑.๒) โบราณสถานที่ไม่ใช่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย

(๒) แบ่งโดยพิจารณาจากหลักการขึ้นทะเบียนคือ แบ่งเป็น

(๒.๑) โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียน

(๒.๒) โบราณสถานที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียน

๓. การขึ้นทะเบียนโบราณสถานและหน้าที่ต่าง ๆ ที่ต้องปฏิบัติ

๓.๑ ความเป็นมาของการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

หลักการขึ้นทะเบียนโบราณสถานนั้น ตามกฎหมายฉบับเดิมคือ พระราชบัญญัติว่าด้วยโบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ และการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๗๗ ซึ่งมีอยู่แล้วแต่มิได้ใช้คำว่า "ขึ้นทะเบียน" อย่างในกฎหมายฉบับปัจจุบัน แต่ใช้คำว่า "จัดทำบัญชี" ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติ ในมาตรา ๖ ของกฎหมายดังกล่าวซึ่งบัญญัติว่า "ให้อธิบดีจัดทำบัญชีบรรดาโบราณสถานทั้งหลายที่มีอยู่ในประเทศสยามขึ้นไว้ ไม่ว่าจะขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่มีเจ้าของเป็นของเอกชนคนใดหรือไม่มีเจ้าของ หรือเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน รวมทั้งโบสถ์ วัตถุอาอาราม และสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นอันเกี่ยวกับศาสนา

บัญชีนี้นับบุคคลใดๆ ย่อมตรวจดูและขอคัดสำเนาได้หรือขอรับสำเนาบัญชี หรือย่อรายการอันรับรองว่าถูกต้องได้โดย เสียค่าธรรมเนียมตามที่อธิบดีจะกำหนดไว้แต่ไม่เกินห้าบาท "

แม้ในกฎหมายฉบับปัจจุบันคำว่า "จัดทำบัญชี" ก็ยังหลงเหลือให้เห็นได้ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๘ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานฯ พ.ศ. ๒๕๐๔ ว่า "บรรดาโบราณสถานซึ่งอธิบดีกรมศิลปากร ได้จัดทำบัญชี และประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามกฎหมายว่าด้วย โบราณสถาน ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุและการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย"

๓.๒ การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งของกฎหมาย ในอันที่จะคุ้มครองควบคุมดูแลรักษาโบราณสถาน ปัจจุบันกฎหมายที่คุ้มครองโบราณสถานของไทยคือ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ แม้กฎหมายฉบับนี้จะใช้บังคับมาเป็นเวลาเกินกว่า ๓๐ ปีแล้วก็ตาม แต่นักคิดทั่วไปก็ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการขึ้นทะเบียนโบราณสถานน้อยมาก

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๗ ได้กำหนดเรื่องการขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้ว่า "เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใดๆ ก็ตามที่อธิบดีเห็นสมควรได้และให้มีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ ประกาศดังกล่าวนี้อธิบดีจะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามความในวรรคก่อน ถ้าโบราณสถานนั้นมีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้ อธิบดีแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของ หรือผู้ถือครอบครองทราบ ถ้าเจ้าของหรือผู้ถือครอบครองไม่พอใจก็ให้มีสิทธิร้องต่อศาลภายในกำหนด สามสิบวัน นับแต่วันที่อธิบดี แจ้งให้ทราบขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียน และหรือ การกำหนดเขตที่ดิน ให้เป็นโบราณสถานแล้วแต่กรณีได้ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอต่อศาลหรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องขอของเจ้าของ หรือผู้ครอบครองให้อธิบดีดำเนินการขึ้นทะเบียนได้"

จากบทกฎหมายมาตรา ๗ ดังกล่าวข้างต้นหากสรุปเป็นหลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนได้ดังนี้

๓.๒.๑ หลักเกณฑ์การขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

(๑) อสังหาริมทรัพย์ที่จะขึ้นทะเบียนต้องเป็นโบราณสถานตามบทนิยามของกฎหมายของคำว่า "โบราณสถาน"

(๒) อธิบดีกรมศิลปากรเป็นผู้มีอำนาจประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน และมีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถานซึ่งเขตของโบราณสถานนี้ให้ถือเป็นโบราณสถานด้วย

(๓) หากโบราณสถานใดที่อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศขึ้นทะเบียนมีเจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย อธิบดีกรมศิลปากรต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจก็ให้ใช้สิทธิร้องต่อศาลภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่อธิบดีกรมศิลปากรแจ้งให้ทราบ หากศาลมีคำสั่งให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนและหรือกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถาน ก็ให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนหรือการกำหนดเขตที่ดิน

หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ได้ร้องขอต่อศาล หรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องขอของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจขึ้นทะเบียนได้

ดังนั้นหากเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ยื่นคำร้องต่อศาลภายใน ๓๐ วัน ก็ถือว่าสละสิทธิ อธิบดีกรมศิลปากรจะประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานต่อไป

(๔) อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจเพิกถอนการขึ้นทะเบียนโบราณสถานหรือแก้ไขเพิ่มเติมการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

(๕) การประกาศขึ้นทะเบียนหรือประกาศเพิกถอนหรือประกาศแก้ไขเพิ่มเติมการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(๖) โบราณสถานที่ยุติกรรมศิลปากรได้จัดทำบัญชีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ก่อนวันที่พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔

๓.๒.๒ การขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

โบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งถูกทิ้งร้างไว้ยังพบเห็นได้อยู่ทั่วไปตามป่าเขา ดังที่เป็นข่าวอยู่เนืองๆ และเมื่อได้มีการตรวจสอบแล้วเห็นว่าสมควรจะขึ้นทะเบียนเพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถาน ก็ให้อำนาจอธิบดีกรมศิลปากร ประกาศขึ้นทะเบียนได้

นอกจากการประกาศขึ้นทะเบียนตามที่กล่าวข้างต้นแล้วกฎหมายยังให้อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ มีข้อที่น่าสังเกตว่าในเรื่องการกำหนดเขตที่ดินนี้ ตามกฎหมายเดิมคือพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๗๗ มิได้บัญญัติไว้ ทั้งนี้เนื่องจากแต่เดิมการขึ้นทะเบียนโบราณสถานใช้วิธีการประกาศชื่อโบราณสถานเท่านั้น และไม่มีข้อยุ่งยากแต่อย่างใด เพราะที่ดินว่างเปล่ายังมีอยู่มากมาย ปัญหาต่าง ๆ เช่น การบุกรุกที่ดินโบราณสถานมักไม่ค่อยพบ ข้อบกพร่องของกฎหมายเดิมก็คือเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็ไม่สามารถจะชี้ชัดได้ว่าเขตของโบราณสถานมีอยู่แค่นั้นเพียงใด พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ฉบับที่ใช้บังคับในปัจจุบันจึงได้อุดช่องว่างนี้ โดยกำหนดหลักการให้มีการกำหนดเขตที่ดินเป็นเขตโบราณสถานโดยเขียนไว้ชัดว่า “ให้ถือว่าเป็นโบราณสถาน” ด้วย

๓.๒.๓ การขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครอง

โบราณสถานบางแห่งมีเจ้าของหรือผู้ครอบครอง เช่น อาจเป็นของเอกชนคนใดคนหนึ่ง พระราชบัญญัติโบราณสถาน พ.ศ. ๒๕๐๔ จึงได้บัญญัติไว้ในวรรคสองของมาตรา ๗ ว่าเป็นพิเศษ จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้มีเจตนารมณ์ที่จะยึดโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองมาเป็นของรัฐดังที่มีบุคคลบางคนเข้าใจ กฎหมายยังให้ความเคารพในสิทธิของเอกชนไม่ว่าจะเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองก็ตาม การขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครอง อธิบดีกรมศิลปากรจะต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ เจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งอธิบดีกรมศิลปากรจะต้องแจ้งให้ทราบนั้นจะต้องเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

ในกรณีที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจ ซึ่งก็อาจเป็นไปได้เพราะการขึ้นทะเบียนโบราณสถานทำให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองถูกจำกัดสิทธิบางประการดังจะได้กล่าวต่อไป เจ้าของหรือผู้ครอบครองจะต้องร้องต่อศาลภายในกำหนด ๓๐ วัน นับแต่วันที่อธิบดีกรมศิลปากรแจ้งให้ทราบ เพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดีกรมศิลปากรระงับการขึ้นทะเบียนและหรือการกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถาน ข้อที่ควรสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือการที่กำหนดให้ร้องต่อศาลซึ่งเป็นฝ่ายตุลาการนี้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนหลักการจากกฎหมายเดิมที่กำหนดให้อุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีซึ่งเป็นฝ่ายบริหารเท่านั้น (โปรดดูพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๔๗๗ มาตรา ๗ (๒))

หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอต่อศาล หรือศาลได้มีคำสั่งถึงที่สุดให้ยกคำร้องของเจ้าของหรือผู้ครอบครองนั้น ก็ให้อธิบดีกรมศิลปากรดำเนินการขึ้นทะเบียนได้ต่อไป

๓.๒.๔ ผลของการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

โบราณสถานใดที่กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนแล้วจะมีผลดังนี้

(๑) การควบคุมที่ปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วย การควบคุมการก่อสร้างอาคาร

เนื่องจากว่าปัญหาเกี่ยวกับการปลูกสร้างอาคารเป็นปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบโดยตรงต่อ

โบราณสถาน เพราะหากไม่มีการควบคุมปล่อยให้มีการปลูกสร้างกันอย่างเสรียอมทำให้สภาพภูมิทัศน์ของโบราณสถาน เสียไป ฉะนั้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ จึงได้มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๐๘ ข้อ ๑ ให้เพิ่มมาตรา ๗ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ เพื่อควบคุมการปลูก-สร้างอาคารในเขตโบราณสถานที่ยื่นทะเบียนแล้ว ดังนี้

"มาตรา ๗ ทวิ ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคาร ภายในเขตของโบราณสถาน ซึ่งอธิบดีได้ประกาศขึ้นทะเบียนไว้แล้วแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี

ในกรณีที่มีการปลูกสร้างอาคารโดยมิได้รับอนุญาตให้อธิบดีมีอำนาจสั่งระงับการก่อสร้าง และให้ รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นภายในกำหนดหกสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับคำสั่ง

ผู้ใดขัดขืนไม่ระงับการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารตามคำสั่งอธิบดี มีความผิด ฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน และให้อธิบดีดำเนินการรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นได้ โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครอง หรือผู้ปลูกสร้างไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินคดีแก่ผู้รื้อถอนไม่ว่าด้วยประการใดทั้งสิ้น

สัมภาระที่รื้อถอนถ้าเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถานภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วัน รื้อถอนเสร็จ ให้อธิบดีจัดการทอดตลาดสัมภาระนั้น เงินที่ได้จากการขายเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขายแล้ว เหลือเท่าใดให้คืนเจ้าของสัมภาระนั้น"

บทบัญญัติในมาตรา ๗ ทวิ มีลักษณะพิเศษซึ่งรวมมาตรการทั้งทางแพ่งและทางอาญาไว้ในตัว เบ็ดเสร็จ ในทางอาญานั้นบัญญัติไว้ในวรรคสาม กล่าวคือ ในกรณีที่ขัดขืนไม่ระงับการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคาร หรือ ส่วนแห่งอาคารตามคำสั่งอธิบดีกรมศิลปากร มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน ความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน จะต้องไปดูประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๖๘ ซึ่งบัญญัติว่า

"ผู้ใดทราบบังคับของเจ้าพนักงานซึ่งสั่งการตามกฎหมายให้ไว้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น โดยไม่ มีเหตุหรือข้อแก้ตัวอันสมควร ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบวัน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ"

ส่วนมาตรการทางแพ่ง หากเปรียบเทียบแล้วมีความรุนแรงกว่าทางอาญาเสียอีกโดยได้กำหนดไว้ใน วรรคสามเช่นกัน และได้กำหนดรายละเอียดไว้ในวรรคสี่และในวรรคห้าด้วยว่า ในกรณีที่ขัดขืนไม่ระงับการก่อสร้างหรือ รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารให้อธิบดีกรมศิลปากรดำเนินการรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นได้ โดยเจ้าของ หรือผู้ครอบครองหรือผู้ปลูกสร้างไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินคดีแก่ผู้รื้อถอนไม่ว่าด้วยประการใดๆ ทั้งสิ้น และสัมภาระที่รื้อถอนถ้าเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถานภายในกำหนด ๕ วัน นับแต่วันรื้อถอนเสร็จ อธิบดีกรมศิลปากรย่อมมีอำนาจจัดการขายทอดตลาดสัมภาระนั้นได้ เมื่อได้เงินจากการขายทอดตลาดนั้นแล้วก็ให้นำมา หักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขาย หากมีเหลือก็คืนเจ้าของสัมภาระไป

เหตุที่กฎหมายต้องบัญญัติถึง " ผู้ปลูกสร้าง " และ " ผู้รื้อถอน " ไว้ด้วยก็เพราะการปลูกสร้างอาคาร ต่างๆ เจ้าของผู้ครอบครองอาจไม่ได้ปลูกสร้างเองแต่อาจจ้างบุคคลอื่นปลูกสร้างหรือในทางตรงกันข้ามกรณีรื้อถอนอาคาร ก็เช่นกัน อธิบดีกรมศิลปากรอาจจ้างบุคคลอื่น เช่น เอกชนรายใดรายหนึ่งเป็นผู้รื้อถอน ฉะนั้นกฎหมายจำเป็นต้อง เขียนครอบคลุมบุคคลเหล่านี้ไว้ด้วย เพื่อมิให้ต้องรับผิดชอบในกรณีดังกล่าว

๓.๒.๕ หน้าที่ของเจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถาน

ตามปกติเจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานไม่ว่าจะขึ้นทะเบียนหรือไม่ก็ต้องปฏิบัติตามที่ พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ กำหนดให้ต้องปฏิบัติ

เช่น ตามมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๐ ทวิ อยู่แล้วอย่างไรก็ดีในกรณีที่โบราณสถานนั้นได้ขึ้นทะเบียนแล้วเจ้าของหรือผู้ครอบครองจะต้องมีหน้าที่เพิ่มขึ้น ดังนี้

(๑) เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานต้องแจ้งการชำรุด หักพัง หรือเสียหายไม่ว่าด้วยประการใดเป็นหนังสือไปยังอธิบดีกรมศิลปากรภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่โบราณสถานนั้นชำรุดหักพัง หรือเสียหาย (ตามมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔) หากไม่แจ้งมีโทษตามมาตรา ๓๔ ซึ่งกำหนดให้จำคุกไม่เกิน ๑ เดือนหรือปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(๒) เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานต้องยินยอมให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือบุคคลใดๆ ซึ่งได้รับคำสั่งจากอธิบดีเข้าทำการซ่อมแซม หรือกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อเป็นการบูรณะหรือรักษาไว้ให้คงสภาพเดิมเมื่อได้รับการแจ้งเป็นหนังสือจากอธิบดีกรมศิลปากรแล้ว (ตามมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔) และในกรณีที่มีการขัดขวางการปฏิบัติงานของพนักงานเจ้าหน้าที่ดังกล่าวแม้พระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จะมีได้บัญญัติฐานความผิดไว้ ก็ต้องพิจารณาจากบทบัญญัติในมาตรา ๑๓๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญาฐานขัดขวางเจ้าพนักงาน ซึ่งบัญญัติว่า

"ผู้ใดต่อสู้หรือขัดขวางเจ้าพนักงานหรือผู้ซึ่งต้องช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการต่อสู้หรือขัดขวางนั้น ได้กระทำโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้าย ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสี่ปี หรือปรับไม่เกินแปดพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ"

(๓) เจ้าของหรือผู้ครอบครองซึ่งเป็นผู้โอนโบราณสถานให้บุคคลอื่นจะต้องแจ้งการโอนเป็นหนังสือโดยระบุชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอน และวันเดือนปีที่โอนไปยังอธิบดีกรมศิลปากร ภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันโอน และในกรณีที่เจ้าของเป็นผู้ได้รับกรรมสิทธิ์โบราณสถานโดยทางมรดกหรือโดยพินัยกรรม ต้องแจ้งการได้รับกรรมสิทธิ์ไปยังอธิบดีกรมศิลปากรภายใน ๖๐ วัน นับแต่วันที่ได้รับกรรมสิทธิ์หากมีผู้ได้รับกรรมสิทธิ์ในโบราณสถานเดียวกันหลายคนเมื่อได้มีการมอบหมายให้ผู้มีกรรมสิทธิ์รวมคนใดคนหนึ่งเป็นผู้แจ้งการรับกรรมสิทธิ์ และผู้ได้รับมอบหมายได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นภายในกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ถือว่าผู้มีกรรมสิทธิ์รวมทุกคนได้ปฏิบัติการแจ้งนั้นแล้วด้วย ทั้งนี้ตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ หากฝ่าฝืนยอมมีโทษตามมาตรา ๓๔ ดังได้กล่าวในข้อ ๓.๒.๕(๑) แล้ว

(๔) หากเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว จัดให้มีการเรียกเก็บค่าเข้าชมหรือค่าบริการอื่นเป็นปกติธุระหรือจัดเก็บผลประโยชน์ใดๆ ที่เกิดจากโบราณสถานดังกล่าว เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานนั้นต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมทั้งหมดหรือบางส่วนตามที่อธิบดีกรมศิลปากรกำหนด

การกำหนดค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมดังกล่าว อธิบดีกรมศิลปากรจะแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง จำนวนไม่น้อยกว่า สามคน โดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองร่วมเป็นกรรมการด้วย

นอกจากหน้าที่ข้างต้นแล้ว เจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว พึงทราบถึงข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในฐานะที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองโบราณสถานนั้น ข้อกฎหมายที่กล่าวถึงนี้ก็คือมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ กำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจออกกฎกระทรวงให้ผู้เข้าชมโบราณสถานปฏิบัติบางประการในระหว่างเข้า

ชม เมื่อเห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการรักษาสภาพ ความปลอดภัย ความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ โบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ดังนี้

- (๑) ไม่เคลื่อนย้ายสิ่งต่างๆ ในโบราณสถาน
- (๒) ไม่ขีด เขียน หรือทำให้ปรากฏด้วยประการใดๆ ซึ่งข้อความ ภาพ หรือรูปรอยใดๆ ลงบน โบราณสถาน
- (๓) ไม่นำอาวุธ วัตถุระเบิด วัตถุเชื้อเพลิง หรือสารเคมีอันจะก่อให้เกิดอันตรายเข้าไปในโบราณสถาน
- (๔) ไม่ป็นป้ายโบราณสถาน หรือไม่กระทำการใดๆ อันเป็นเหตุให้เกิดความชำรุดเสียหาย หรือ ก่อให้เกิดความสกปรก และไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยแก่โบราณสถาน
- (๕) ไม่เทหรือถ่ายทิ้งขยะมูลฝอย หรือสิ่งปฏิกูลลง ณ ที่ใดๆ ภายในโบราณสถานนอกจากที่ซึ่งจัดไว้
- (๖) ไม่กระทำการใดๆ ภายในโบราณสถาน อันเป็นที่น่ารังเกียจ หรือเป็นที่เสื่อมเสียต่อศีลธรรมอันดี หรือลบลู่ดูหมิ่นศาสนา และวัฒนธรรม หรือก่อความรำคาญแก่ผู้เข้าชมอื่นๆ

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนมาตรา ๑๓ ย่อมมีโทษตามมาตรา ๓๔ เช่นกัน

๓.๓ การเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

การขึ้นทะเบียนโบราณสถานนั้น เจตนารมณ์ของกฎหมายก็เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุม โบราณสถาน ดังนั้น หากปรากฏต่อมาว่าโบราณสถานนั้นไม่มีประโยชน์ในการดูแลรักษา และการควบคุมอีกต่อไป กฎหมายก็ให้อำนาจอธิบดีกรมศิลปากรเพิกถอนการประกาศขึ้นทะเบียนนั้นได้ นอกจากนั้นเมื่อได้ประกาศขึ้นทะเบียน แล้วอาจมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ขยาย หรือลดเขตโบราณสถาน กฎหมายจึงได้กำหนดไว้ให้อธิบดีกรมศิลปากรมีอำนาจ จะแก้ไขเพิ่มเติมได้เช่นกัน อย่างไรก็ตามการเพิกถอนหรือการแก้ไขเพิ่มเติมประกาศดังกล่าวจะมีผลตามกฎหมายต้อง ประกาศในราชกิจจานุเบกษาด้วย

เกี่ยวกับการเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมประกาศการขึ้นทะเบียนโบราณสถานนี้ มีข้อที่น่าสังเกตว่า ในกรณีที่ประกาศ ขึ้นทะเบียนโบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองนั้น กฎหมายกำหนดไว้ชัดว่าอธิบดีกรมศิลปากรจะต้องแจ้งเป็น หนังสือให้เจ้าของ หรือผู้ครอบครองทราบ แต่การเพิกถอนหรือการแก้ไขเพิ่มเติมประกาศดังกล่าว กฎหมายมิได้กำหนดให้ ต้องแจ้งเจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบแต่อย่างใด